

Kæltringshuset

Kæltringshuset kommer man forbi, når [cykelturen](#) går fra Sunds til Nybro, Ørre, Sinding og tilbage til Sunds. Og så går turen også forbi en gammel [kampestensbro ved Ørre](#), Ørre og Sinding kirker. Som bonus kan opleves en meget smuk Midtjysk natur.

Sammelstedby.

I 1816 opførtes på den ensomme og ubeboede Ørre Hede et lille fattighus til kæltringen Johannes Axelsen, hans kone og to små piger.

Det lille fattighus var 6 x 4,5 m. Vægge og gulve bestod af ler, og taget af langhalm og lyng. Huset forsynedes med to døre, enkeltkarmsvinduer og en skorsten med indmuret ovn.

I 1820'erne - 1834 opførte man endnu fem små fattighuse på Ørre Hede. Fattigkolonien fik det lidet smigrende navn "Sammelstedby". Dvs. stedet, hvor man samlede de fattige. Ideen var helt i overensstemmelse med samtidens liberalistiske holdning til socialforsorg. Til hvert fattighus hørte et lille stykke hedejord, som man tilskyndede de fattige til at opdyrke med lidt hjælp fra sognebønderne, så de efterhånden kunne blive selvforsynende.

Det lykkedes aldrig at opfylde den optimistiske målsætning. Ældre, fattige og nedbrudte mennesker besad ikke det nødvendige overskud til at opdyrke god hedejord med aske som eneste gødning. De fattige klagede også ustandselig over deres forvisning til den øde hede. Et af fattighusene er bevaret til i dag og ejes af Herning

Kommune. Lokalt hedder det Helenes Hus, opkaldt efter den sidste beboer, Helene Jensen, som boede her indtil 1987.

Axelhus

Det første hus på Nygaard hede fik navnet Axelhus. Danske Kancelli opførte huset i 1815, da fattigloven forpligtede Ørre Sogn til at tage sig af områdets fattige heriblandt Johannes Axelsen og hans familie. Johannes Axelsen var i 1813 blevet indsat i Viborg Tugthus, hvor han afsonede en dom for tyveri. Efter planen skulle han løslades i april 1816, men allerede i begyndelsen af julimåned 1815 ankom hans kone Mette Cathrine Pedersdatter til præstegården i Ørre. Med sig bragte hun sine to småpiger Mette Marie på fire og Maren Marie på et år.

Provst Hübertz i Ørre sammenkaldte fattigkommissionen til rådslagning. I sognets fattighus ved siden af kirken boede i et værelse en ældre kvinde. Hende sendte man på omgang i sognet og skaffede på den måde plads i fattighuset til Mette Cathrine og de to små piger. Men hvad skulle man stille op med den berygtede Johannes Axelsen, når han til foråret blev frigivet fra fængslet? Fattigkommissionen besluttede at købe en hedeparcel på Nygaard Hede. Et øde,

fladt og mennesketomt sted. Amtskassen trådte hjælpende til med økonomisk støtte. Huset stod færdigt til indflytning i junimåned 1816.

Kort efter familiens indflytning foretog fattigkommissionen en besigtigelse:

1 balje, 1 strippe, 1 glas fjerding, 1 par karter, 2 sorte gryder, 2 sorte pletter (hvoraf den ene ej er til andet end at sætte tørre varer i), 1 dyne, 1 hovedpude og 1 lagen.

De havde selv anskaffet følgende: 1 gammel spade, 1 skovl, 1 stueur til 8 rdl, 1 strygehøvl, 1 slethøvl, 3 andre høvle, 1 bougstav, 1 krumkniv, 1 båndkniv, 1 gammel økse, 1 spigebor, 1 stor navr, 1 sæt hammer, 1 cirkel, 1 fil, 1 båndskruer, 1 krydsjern, 1 kobberbolt, 1 bøtteslikker, 1 bugjern, 1 stiksav, 1 åljern. Senere supplerede Johannes deres bo med følgende indkøb: 1 fyrrebænk, 2 sorte kopper, 1 sort pande, 1 uldbække, 2 røde bundne trøjer, 2 blå tavlede tørklæder, 3 lerkrus, 1 rivejern, 1 tranlampe, 1 sort sæt og et rødt fad.

Johannes Axelsen var slet ikke glad for sit nye hus. Han klagede ustandseligt til provsten, og senere da denne vendte det døve øre til, klagede Johannes Axelsen også til amtsmanden. Væggene var rå og huset utæt. Familien havde alt for få sengeklæder, så de frøs. Brændsel havde de alt for lidt af, hvorfor de ofte manglede materiale til optænding. Desuden manglede de en brønd med vand, og der var alt for langt til den nærmeste by. De fire tønder korn, som de årligt fik af fattigkasse, rakte slet ikke til fire folk. Deres klæder var så usle, at Johannes Axelsen skammede sig over at vise sig i dem. Han afholdt sig derfor fra at søge job og fra at vise sig i kirken om søndagen.

Provsten sørgede for, at huset blev repareret, og at familien fik leveret flere tørv, og at de fik sten til at sætte en ny brønd, og at deres indbo blev forbedret en smule. Da alle ønsker næsten alle ønsker var opfyldt i foråret 1817, forsvandt Johannes Axelsen fra sognet i en længere periode. Mette Cathrine sad nu alene tilbage med pigerne. Hun var højgravid, og fødslen nærmede sig. Fattigkommissionen tilbød hende at flytte til Ørre Skole, indtil fødslen var vel overstået, men Mette Cathrine rejste i stedet for til Haderslevkanten, hvor hendes søster boede. Året efter var Mette Cathrine tilbage i Axelhus med sine to små piger. Johannes Axelsen besøgte hende af og til, men var mest på rundrejse i landet.

Kilder

Tekst:

Holstebro Kommune:

<http://www.visitholstebro.dk/danmark/da-dk/menu/turist/storaa-naturen-vestjylland/kultur/sevaerdigheder-storaa/orre-storaa.htm>

Foto

© Leif Bertelsen

<http://www.lgbertelsen.dk>

Ved huset er der en lille have og plads hvor madpakken/kaffen kan nydes.

Husets komfur er lille, men det er huset også - en rumhøjde på omkring 2 m.

I husets opholdsstue er der mange oplysende plancher.